

FICTIES

DOOR

G. W. VON MEYENFELDT

DE FICTIEVE WAARDE VAN „FICTIE VAN DADERSCHAP” EN
RISICO NAAST SCHULDBEGINSEL, IN HET STRAFRECHT

Men moet er in het belang van een goed strafrecht immer streng voor waken dat het strafrecht zuiver strafrecht blijft. Allerlei levensvreemde en -vijandige elementen kunnen er in binnendringen. Vooral door de poort van theorie-van-het-strafrecht; welke toch moet worden onderscheiden van het strafrecht zonder meer!

Een complex levensverschijnsel als de strafrechtelijk bepaalde schuld b.v. vindt enerzijds een rechtelijke kwalificering in het strafrecht, anderzijds een theoretische behandeling in de strafrechtswetenschap. Het is heel goed mogelijk dat een beoefenaar van de strafrechtswetenschap, bij zijn theoretische bespiegeling over het complexe levensverschijnsel van de strafrechtelijk bepaalde schuld, niet voldoende de totaliteit van dat complexe karakter in rekening brengt, doch enkele trekken daarvan verwaarloost, om andere trekken overheersend te zien; en dat hij dientengevolge slechts een verwrongen theoretisch beeld van die schuld kan weergeven. Dit kan dan, als die theoreticus tevens practicus is, ook op die wijze onwenste consequenties voor het strafrecht, als levensverschijnsel, medebrengen.

De theoreticus met name, die voornamelijk oog wil hebben voor de psychische zijde van de schuld, en wel in die zin dat iemands psychische leven ook wordt bepaald door afstamming en milieu, en die dan zover gaat, dat hij in zijn theoretische uiteenzetting van het schuldverschijnsel, alle schuldproblematiek tot die psychische verschijnselen terugbrengt, kan niet anders dan zulk een verwrongen beeld afschilderen. Als die theoreticus tevens practicus is, zal hij er ook op die wijze oorzaak van kunnen worden, dat de strafrechtelijk bepaalde schuld als complex levensverschijnsel wordt gedenatureerd tot geërfde, én door opvoeding en milieu gevormde aanleg.

Zulk een denaturering van het strafrecht door de theorie dreigt

m.i. van de theoretische karakteristieken A. „fictie van daderschap” en B. „praesumptie van schuld”, die laatste als verhulling van het risicobeginsel naast en in plaats van het schuldbeginsel in het strafrecht, waarvoor Mr M. H. DE WILDT een pleidooi heeft gevoerd in zijn, door een zeker extremisme, interessante, in ieder geval tot denken prikkelend artikel *Fictie van daderschap en praesumptie van schuld* in aflevering 4 van deel LXI van dit tijdschrift. Ik wil vooropstellen, dat ik bewondering heb voor de openhartigheid van Mr DE WILDT en zijn heldere betoogtrant. Wanneer ik dan ook tot felle kritiek kom, is dat uitsluitend een gevolg van mijn enthousiasme voor de zaak van het strafrecht, die kennelijk ook het hart heeft van Mr DE WILDT.

A. „Wil de rechter straf opleggen, zo zal voorhanden moeten zijn een *strafbaar feit-dader-complex (f.d.c.)*. Een dader zal dan een bepaalde delictsinhoud moeten hebben verwezenlijkt, waarbij onrechtmatigheid (wederrechtelijkheid) en schuld aanwezig zijn.

Naast de pleger stelt de wetgever nog andere daders strafbaar in art. 47 W.v.S. Echter, ook op andere wijze heeft hij de strafrechtelijke aansprakelijkheid voor zekere gedragingen uitgebreid”.

Dit is het uitgangspunt van DE WILDT. Hij wijst vervolgens op de regeling van „de strafrechtelijke aansprakelijkheid voor zekere gedragingen”, die wordt gegeven in art. 10 Wegenverkeerswet en art. 74 Arbeidswet 1919.

N.m.m. terecht ziet hij een veelsoortigheid in die regelingen als de vrucht van de veelsoortigheid in de door de wetgever telkens in praktijk gebrachte „techniek”. Welke rechtswaarde die techniek bezit, is natuurlijk een vraag, die zich van geval tot geval aan het strafrecht moet oriënteren en niet een kwestie, waarvoor de oplossing alleen langs logische weg uit die techniek zelve voortvloeit.

Wat betoogt evenwel DE WILDT in het vervolg?

Hij noemt „een derde oplossing” van zulk een regeling art. 85 der Veewet, luidende:

„Hij, die last geeft tot het plegen van een feit, waarop bij deze wet straf is gesteld, wordt, indien dat feit is gepleegd, geacht de dader te zijn”, en artikel 3 der Rijttijdenwet 1936, luidend:

„1. Indien een persoon, als bedoeld in artikel 1, eerste lid, onder b, zich aan een overtreding van het bepaalde bij of krachtens een algemene maatregel van bestuur als in dat artikel bedoeld, schuldig maakt, wordt zijn werkgever geacht het feit te hebben gepleegd”, en verder luidend:

„2. Het bepaalde in het voorgaande lid geldt niet, indien de werkgever aantoon, dat door hem de nodige bevelen zijn gegeven, de nodige maatregelen zijn genomen, de nodige middelen zijn verschaff en het redelijkerwijze te vorderen toezicht is gehouden om de naleving van de daar bedoelde voorschriften in zijn dienst te verzekeren.”

Hij typeert deze „derde oplossing” als „het fictieve daderschap”. En hij bespreekt deze karakteristiek in het bijzonder aan de hand van genoemd art. 3 der Rijttijdenwet 1936, waarvan men het geciteerde eerste lid niet geheel nauwkeurig, maar voor dit betoog voldoende, ook kan weergeven als: indien de werknemer zich aan een overtreding van het Rijttijdenbesluit schuldig maakt, wordt zijn werkgever geacht het feit te hebben gepleegd.

Die karakteristiek „het fictieve daderschap” is naar mijn overtuiging de wissel waar DE WILDT ontspoot. Als spot zou het een treffende uiting zijn van een misprijzen, dat volkomen gerechtvaardigd is ten aanzien van de techniek van wetgeven, in genoemd art. 3 ten beste gegeven. Die karakteristiek is evenwel in allen gevallen ook serieus bedoeld. Dat moet ons interesseren!

Die te laken techniek van redigeren van een wetstekst wordt n.l. overheersende trek in het daderbegrip, dat DE WILDT voor de strafrechtelijke hantering van art. 3 der Rijttijdenwet gaat ontwikkelen.

Indien men echter de wetgever een rol ziet spelen in het strafrecht als complex levensverschijnsel, en wel een rol die men misschien voor ditmaal als levendbarend zou mogen karakteriseren, kan die wetgever door een slechte techniek, voor het strafrecht, op zijn gunstigst levende op zijn ongunstigst dode kinderen ter wereld brengen, maar van zijn levensdagen nooit fantomen, schimmige denkconstructies.

Desalniettemin creëert DE WILDT als kind van art. 3 der Rijttijdenwet een fantoom, de fictieve dader, een dader zonder vlees en bloed, zonder de eigenschappen van onrechtmatigheid en schuld, een dader, die in zijn ontstaan en voortbestaan aan ieder strafrecht ontsnapt, doch, hoogst merkwaardig, zijn straf niet ontgaat.

Langs welke weg toch ziet DE WILDT een werkgever dader worden van een overtreding van het Rijttijdenbesluit?

„Bij beoordeling van overtredingen in dienstbetrekking van het Rijttijdenbesluit is de gang van zaken aldus:

1) Eerst moet blijken, dat de werknemer „*zich schuldig heeft gemaakt*” aan een der bedoelde overtredingen.

2) Staat dit echter vast, dan wordt de werkgever „geacht dit feit te hebben gepleegd”.

3) Deze fictie wijkt voor de werkelijkheid, indien de werkgever aantoonde de nodige maatregelen te hebben genomen enz.”

Tot zover DE WILDT.

Onder 1), 2) en 3) blijken dan, niet alleen parallel aan maar ook logisch bepaald door de drie wendingen in het betoog van de wets-tekst, n.l. de twee wendingen van lid 1 en de wending van lid 2 van art. 3 der Rijttijdenwet, drie fazen te zijn getekend, volgens welke noodwendig ieder onderzoek naar een dader van een overtreding van het Rijttijdenbesluit in zijn werk gaat.

Bij zulk een onderzoek wordt in faze 1 gespeurd naar wat DE WILDT noemt de „werkelijke dader”, de man van vlees en bloed die onrechtmatig en schuldig moet hebben gehandeld, de werknemer.

Is die speurtocht in faze 1 met succes bekroond, dan gebeurt er iets merkwaardigs. Tijd en ruimte én daarmee het strafrecht, verdwijnen. Naar een mystiek procédé verijlt die „werkelijke dader”. Een schim doet zijn entrée, de wat DE WILDT noemt „fictieve dader”, de werkgever. Of hij schuldig is dan wel niet, onrechtmatig heeft gehandeld dan wel niet, is niet ter zake dienende. Toch krijgt hij straf. En nog wel, niet bijzonder doelmatig, in tijd en ruimte. Tenzij, de speurder van vlees en bloed faze 3 kan op gang krijgen!

In faze 3 houdt alles op, zelfs het rijk der schimmen. De fictieve dader wordt fictiever dan ooit. Hij is er, hoe dan ook, niet meer.

Nogmaals, als spót zou een gefingeerde slavendienst, aan een wetstekst als die van art. 3 Rijttijdenwet, bestaansrecht kunnen inroepen. Wordt echter niet juist dáárom, het denkprocédé van een ernstig gemeente slavendienst, aan zulk een tekst en welke tekst ook, vanzelf tot een bespottling?

De gedachtengang die DE WILDT in praktijk brengt, blijkt óók duidelijk uit zijn karakteristiek van het reeds geciteerde lid 2 van art. 3 der Rijttijdenwet. Hoewel men wellicht zou mogen aannemen, dat de wetgever in dit lid 2 in de vorm van een *fait d'excuse* voor de werkgever een verontschuldigungsgrond heeft geformuleerd, is de karakteristiek van DE WILDT als volgt:

Hij spreekt van een „quasi-verontschuldigungsgrond”. Dit verklaart hij aldus: „quasi, omdat degene, die er zich met succes op beroept, niet als schuldeloze dader, maar in het geheel niet meer als dader beschouwd wordt”.

Dit is een klinkklare *petitio principii*. Ook hier vereenzelvig

DE WILDT redactionele gedachtengang van een wetstekst met het door die tekst gekwalificeerde recht; en trekt dan, gemakkelijk, zijn conclusies. Maar juist het goed recht van die vereenzelviging zou bewezen moeten worden; en dat is niet te bewijzen, omdat wetstekst en het door die tekst gekwalificeerde recht twee zijn, zoals al zou kunnen blijken uit de omstandigheid, dat of men op een wetstekst grammaticale, historische of teleologische of welke interpretatie ook zal moeten toepassen, niet a priori vaststaat, doch van geval tot geval een rechtsvraag is.

Blijkens zijn arrest van 12 Mei 1953 (*N.J.* 1953, nr. 499) heeft de Hoge Raad geoordeeld, dat meergenoemd lid 2 van art. 3 der Rijtijdenwet een bijkomende voorwaarde voor de strafbaarheid van het door de werknemer gepleegde feit inhoudt. Men mag hieruit toch in ieder geval de conclusie afleiden, dat volgens de Hoge Raad het onderzoek naar een werknemer als dader van een overtreding van het Rijtijdenbesluit stellig niet in iets denkbeeldigs als een faze 1 van DE WILDT kan ten einde zijn gebracht.

Geheel DE WILDT'S faze-indeling berust niet anders dan op de eerder gesignaleerde *petitio principii*; de in de wetstekst gebezigde manier van uitdrukken en niet de juridische interpretatie daarvan, geeft het criterium voor die indeling en voor de typering van elk dier fazen.

Men doet daarom beter haar als niet strafrechtelijk georiënteerde constructie ter zijde te stellen. En in een onderzoek van één, niet door een leerstelling maar door het strafrecht beheerste faze te speuren naar twee werkelijke daders van een overtreding van het Rijtijdenbesluit; zij het dat slechts één tegelijk kan strafbaar zijn en zij het dat overigens de wonderlijke redactie van art. 3 der Rijtijdenwet voor vele hindernissen zal zorg dragen.

Slechts langs deze weg zal het tenminste buiten twijfel zijn, dat er niet naar Nederlands strafrecht strafbare feiten zouden kunnen bestaan, t.w. door werkgevers gepleegde overtredingen van het Rijtijdenbesluit, die anders dan door hun gehalte aan onrechtmatigheid en schuld met straf zouden kunnen worden vergolden. Men zal dit wellicht zonder meer een groot goed kunnen noemen.

DE WILDT'S leer van het „fictieve daderschap” van art. 3 der Rijtijdenwet is even goed een mistekening van het Nederlandse strafrecht op dit punt, als de redactie van dat art. 3 logisch constructief naar juridisch gezichtspunt een gebrekkige formulering inhoudt.

B. Voor overtredingen, zo door werkgevers gepleegde overtredingen van het Rijttijdenbesluit als diverse lichte verkeersovertredingen, verdedigt DE WILDT vervolgens als grondslag voor het opleggen van straf, naast en in plaats van het schuldbeginsel, een risicobeginsel.

Gelukkig, dit zij vooropgesteld, introduceert hij dit als een „ketterij”. Evenwel, en dit bepaalt de overeenkomst met het onder A gesignaleerde, de waarde van die schuldbelijdenis relativeert hij onmiddellijk door op te merken: „Een ketterij? Tegen de heersende leer: zeker”.

Ook hier lijkt de „leer” het alles bepalende, zodat óók de leer van DE WILDT, hoewel niet de „heersende leer”, voor het strafrecht zou kunnen worden gesubstitueerd. Ook hier lijkt daarom de vraag op haar plaats, of er niet vóór alle leer over het strafrecht, dat strafrecht zelf is; en of zulks niet tot in die leer zijn weerschijn zou moeten vinden.

Wat is de motivering van DE WILDT? Zulk een aanvaarden van het risicobeginsel, zegt hij, „komt overeen met de werkelijkheid, en met de hedendaagse strafrechtspraktijk, die met die werkelijkheid aansluiting zoekt. Er wórdten tallozen gestraft in gevallen, waarbij a.v.a.s. „(bedoeld wordt afwezigheid van alle schuld)” zeer wel mogelijk is”. „De praktijk leert ons, dat wij, afgezien van schuld, van verwijt, doodeenvoudig het *risico* lopen om te worden bekeurd wegens een defect achterlicht met daarop volgende veroordeling”. „De moeilijkheid is, dat wij nu eenmaal de waarheid niet steeds weten”.

DE WILDT blijkt niet anders te doen dan te redeneren uit een procesrechtelijk, nader bewijsrechtelijk aspect van de procedure volgens welke een dader rechtens aan zijn straf komt. In dat procesrecht, nader dat bewijsrecht zit n.l. een brok risico; de Politie of ook het Openbaar Ministerie of ook de Strafrechter kan in de bewijsvoering voor de stelling dat schuld aanwezig is, in subjectieve zin hebben gefaald, hoewel die bewijsvoering dan in juridische zin mag geslaagd heten; er wordt straf opgelegd omdat schuld is bezeten, die niet aanwezig is. Sprekend is dit verschijnsel bij sommige geringe overtredingen als het rijden zonder brandend achterlicht.

In tweeërlei opzicht is er dan een falen bij het bewijs.

a. Een volkomen willekeurige aangelegenheid is het in de eerste plaats, van hoeveel en welke daders men bewijs wil bijbrengen. Als

A.O.M. hoort men van verdachten dan ook onophoudelijk het verweer dat wel hij, maar niet die ánder een „bonnetje” kreeg; of dat de politie élders en ánders met een waarschuwing volstond. Men staat dan met een mond vol tanden, indien men tenminste een wijs woord wil antwoorden en willekeur wil noemen wat willekeur is. De politie blijkt hier, uit zichzelf, niet bij machte juridische maatstaven aan te leggen voor het, bij haar opsporingswerkzaamheden, in praktijk te brengen beleid.

b. Een volkomen willekeurige aangelegenheid is het in de tweede plaats, op welk verweren van de verdachte men ingaat en hoe. Is van een fietser het lampje van zijn achterlantaarn doorgebrand, dan kan het verweer dat hij zijn achterlantaarn bij het vertrek van huis had gecontroleerd en in orde bevonden, en dat hij er tijdens het rijden geen zicht op had, tot zijn verontschuldiging leiden. Vaak wordt echter zulk een verweer eenvoudigweg gepasseerd. Vaak ook niet; dan is er uit de aard der zaak van de zijde van de politie veel mensenkennis en levenservaring, kortom wijsheid vereist. De grote moeilijkheid blijft voor de politie immers de waarheid of onwaarheid van het verweer van de verdachte naar waarheid vast te stellen.

Met negatie van het verweer van de verdachte het bewijs van zijn schuld aan te nemen, op grond van de veiligheid van het verkeer, lijkt echter even verwerpelijk als het aannemelijk toeschijnt uit diezelfde overweging de verdachte de gelegenheid te bieden binnen een termijn van b.v. 24 uur bij de politie aan te tonen dat hij een nieuw lampje heeft doen aanbrengen, hetgeen dan de voorwaarde wordt voor een pardon van politiewege. Wat men nu van elk dezer oplossingen moge denken, de vraag welke dezer of andere oplossingen in een bepaald geval toepassing zal moeten vinden, is een vraag die naar juridische maatstaven zal moeten worden opgelost; maatstaven die de politie niet bij machte is, ten behoeve van het opsporingsbeleid, op eigen gezag in eigen boezem tot gelding te brengen.

Het bewijsrechtelijke risico dat wij tekenden, is dus een voortvloeiende uit het feit, dat het recht in handen is gelegd van mensen die kunnen mistasten, mistasten bij het uitoefenen van hun bevoegdheden; misschien ook mistasten bij het regelen van die bevoegdheden zelf? Het is in elk geval een falen!

DE WILDT maakt nu van dit risico met een beroep op de werkelijkheid een sprong naar het risicobeginsel. Een sprong uit de werkelijkheid?

Hij had in elk geval met meer kritische zin zich eerst moeten afvragen of men, met recht, naar de werkelijkheid uit dat risico mag besluiten tot de stelling, dat het schuldbeginnsel van het strafrecht voor overtredingen ten dele door een risicobeginnsel behoort te worden vervangen.

Deze vraag eist uit de aard der zaak, dus naar de werkelijkheid, een veel breder oriëntering dan alleen het bewijsrecht of ook alleen het procesrecht, eist een oriëntering naar het strafrecht in de ruimste zin.

Dan blijkt al dadelijk dat mét de theoretische stelling: naast en in plaats van het schuld- een risicobeginnsel, van twee volstrekt onvergelijkbare grootheden, onder de noemer van de strafrechtelijke aansprakelijkheid, de vergelijkbaarheid wordt aanvaard.

Het schuldbeginnsel is toch inderdaad een strafrechtelijk beginnsel, terwijl het zogenaamde risicobeginnsel een bewijsrechtelijk manco is. Een manco dat alleen met behulp van een theoretisch machtswoord tot een strafrechtelijk beginnsel zou kunnen worden voorgetoverd; dan niet als werkelijkheid doch als schijnwerkelijkheid van een wel niet opzettelijk maar ongetwijfeld altijd schuldig cynisme. Dit is, juridisch, een onding. Men mag een theoretische visie onder geen beding, voor welk strafrecht ook, onderschuiven.

Dan blijkt verder dat onze vraag voor een wel uiterst moeilijke vraag, een vraag van kritische zelfbezinning, als vanzelf de plaats gaat ruimen. Als er sprake is van falen, wat is daarvan dan de oorzaak? Schuilen er soms achter het gesignaleerde risico, behalve fouten van procesleiders, fouten van de procedure, die in het strafproces tot elke prijs behoren te worden uitgezuiverd?

Moet niet deze vraag de zweepslag van de bittere werkelijkheid zijn, die eerder zin heeft dan het oorkussen van de uit vermoeidheid geboren fictieve werkelijkheid, die het risicobeginnsel is? Zou bij aanvaarding van het risicobeginnsel de Strafrechter de vraag van de strafbaarheid van de verdachte, van de artikelen 351 en 352 W.v.Sv., nog een vraag moeten noemen? Zou in dat geval het Openbaar Ministerie bij zijn vervolgingsbeleid, de Politie bij haar aandeel in het opsporingsbeleid nog geroepen zijn, zoals het gelukkig nog naar Nederlands strafrecht is, enige wijsheid te ontplooiën? Immers neen! Zij zijn toch maar domme jongens en hun domheid is zelfs hoogste wijsheid aan het lopende-band-systeem van het risicobeginnsel.

Voor een antwoord op onze vraag van kritische zelfbezinning lijkt

het nuttig, in het licht van het strafrecht in de ruimste zin, met een oog voor de werkelijkheid in het strafprocesrecht te speuren, in het bijzonder tot in de schuilhoeken van het opsporingsbeleid van Openbaar Ministerie en Politie. Binnen het bestek van dit artikel kunnen wij slechts aandacht vragen voor enkele in het oog lopende standen van zaken.

Men zal er van moeten uitgaan dat enerzijds geen straf mag worden opgelegd dan op grond van een schuldige gedraging, anderzijds geen schuld mag worden aangenomen dan op grond van bewijs.

Van fundamentele betekenis voor dat bewijs is in elke procedure het zogenaamde opsporingsonderzoek. Men moet bij dat onderzoek onderscheiden tussen enerzijds het opsporingsbeleid, een zaak van het Openbaar Ministerie én, naar zijn richtlijnen, bevelen en aanwijzingen een zaak van de Politie; anderzijds het opsporingswerk, een zaak van de Politie, die zich bij dat werk zuiver en volkomen moet richten naar de juridische maatstaven van het opsporingsbeleid. Nader moet men in het opsporingswerk onderscheiden tussen het speuren naar de schuldige gedraging én de notulering van dat speuren. Ieder speuren eist naar strafprocesrecht een — naar strenge regels — notulering van dat speuren.

De Politie is dus voor haar opsporingswerk, zowel het speuren als de notulering van dat speuren, juridisch d.w.z. naar het strafrecht volkomen aangewezen op het opsporingsbeleid van het Openbaar Ministerie. Juridisch bewijs van schuld, op de grondslag van speuren en notulering van speuren als Politietaken, is in het strafproces naar Nederlands strafrecht slechts bestaanbaar, waar de Politie in haar opsporingswerk zich niet heeft losgemaakt van het opsporingsbeleid van het Openbaar Ministerie, en waar het Openbaar Ministerie zijn opsporingsbeleid ten aanzien van het speuren en de notulering van het speuren als Politietaken ten volle door voldoende richtlijnen, bevelen en aanwijzingen weet te effectueren.

Wat betreft de overtredingen nu is het in de praktijk, door een historisch proces dat ik hier niet zal schetsen, langzamerhand zo gesteld dat, naar de wet, de O.v.J. het kommando heeft bij de opsporing doch dat hij, in feite, dit kommando moet overlaten aan de A.O.M. die, naar de wet, geen kommando bij de opsporing mag voeren; deze functionaris is slechts toegerust met wat men nasporingsbevoegdheid noemt en wat niet anders is dan hoofdzakelijk een kommando bij een beleid, niet ten aanzien van het speuren doch van

de notulering van dat speuren; hij mag naar art. 143 W.v.Sv. „naar aanleiding van hem ter vervolging toegezonden processen-verbaal of van door hem ontvangen klachten, nasporingen” „doen” of „een nader onderzoek” instellen. „Hij kan die nasporingen of dat nader onderzoek opdragen” aan de Politie.

Het feit doet zich dientengevolge bij de opsporing van overtredingen voor, dat het opsporingsbeleid, voorzover dit het speuren van de Politie betreft, geen beleid meer is van het Openbaar Ministerie maar van de Politie zelf en mede van andere meesters van de Politie dan het Openbaar Ministerie, zoals voornamelijk burgemeesters.

Dat speuren geschiedt derhalve niet naar juridische maatstaven, naar de richtlijnen, bevelen en aanwijzingen van het Openbaar Ministerie, doch naar andere maatstaven, die men slechts als willekeurige maatstaven kan stempelen. Wanneer dan ook het publiek tussen de dienstijver van een agent en zijn promotiekansen zekere verbanden meent te zien in deze zin dat zoveel „bonnetjes” een nieuwe „streep” betekenen, ligt daarin deze kern van waarheid dat de verantwoordelijkheid voor de opsporing van overtredingen, de intensiteit en de kwaliteit daarvan, alleen bij de Politie berust.

Juridische maatstaven legt de Politie uitsluitend bij haar notulering aan: de richtlijnen, bevelen en aanwijzingen van het nasporingsbeleid van de A.O.M.

Dit is uit den boze! Het is in elk geval in flagrante strijd met het Nederlandse strafrecht!

Men zoekt tegenwoordig geneesmiddelen.

De Politie houdt men voor dat slechts wijsheid, veel kennis en veel kunde, de oplossing kan brengen. De straatagent zij zulk een wijs man. Wat is echter wijsheid zonder normen?

Hoopvol kunnen stemmen zekere plannen om te komen tot een reorganisatie ook van het Openbaar Ministerie, waarbij de nog altijd onvolgroeide A.O.M. een volwassen status krijgen zal.

Laat men zich in allen gevalle wachten voor het *défaitisme* van de leer van het risicobeginsel. Nooit zal men alle risico kunnen wegnemen. Het subjectief falen van procesleiders in het strafproces is niet te keren. Maar waar het falen de gebrekkige structuur van een brok procesrecht betreft, moet men op zijn best die structuur pogen te verbeteren, op zijn minst blijven erkennen dat falen, falen is en geen beginsel van handelen.

„De moraal”:, zo zou ook ik willen besluiten, „fictie van dader-

schap is een wancreatie", maar ik zou er aan willen toevoegen: evenzeer is het risicobeginsel een wancreatie; en hoezeer de redactie van art. 3 van de Rijttijdenwet is te laken, de fictie van daderschap is geen geesteskind van die wet doch alleen van DE WILDT, zoals het risicobeginsel een geesteskind is, ook van DE WILDT; en de Rechter, maar ook het Openbaar Ministerie en ook de Politie zouden juridisch tot onvruchtbaarheid worden gedoemd, indien zij in plaats van met strafrecht met zulke theoretische denkconstructies zouden moeten verkeren.

Alkmaar, 19 October 1953.